

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü

AİLE EĞİTİMİ KURS PROGRAMI

(0–18 Yaş Çocuğu Olan Ailelere)

0-3 YAŞ AİLE EĞİTİMİ KURS PROGRAMI

ANKARA
2014

ÖN SÖZ

Toplumun temeli olan aileleri, eğitim yoluyla çocuğun çok yönlü gelişimini desteklemek amacıyla bilgilendirmek ve bilinçlendirmek, toplumsal gelişme ve kalkınmaya ivme kazandırma sürecinde çok önemlidir. Türkiye'de son yıllarda önemli değişimler yaşanmıştır. Bu çerçevede iç göç, hızlı kentleşme, bölgesel farklılıklar, ekonomik krizler, çocuk ve genç nüfusunun hızla artması, işsizlik, aile içi şiddet gibi sebepler, çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır. Çocuk istismarı ve aile içi şiddet konularındaki veriler özellikle risk altındaki çocuklar için ivedilikle koruma ve önleme tedbirlerinin hayata geçirilmesini gerekli kılmaktadır.

Bilindiği gibi ulusal ve uluslararası kanunlar ile "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme"nin 1,3 ve 18'inci maddelerinde; 18 yaşına kadar her insanın çocuk sayılacağı, çocukla ilgili bütün girişimlerde çocuğun yüksek yararının gözetilmesi gerektiği, anne-babanın çocuğun yetiştirilmesinde ortak sorumluluk taşıdıkları ifade edilerek çocuk yetiştirme alanında devletin anne-babaya yeterli desteği sağlayacağı vurgulanmaktadır.

Bu yüzden çocuğun yetiştirilmesi, korunması, sağlık ile eğitim hizmetlerinden yararlanması, haklar doğrultusunda yeteneklerinin geliştirilmesi ve kişisel gelişiminin sağlanması başta devlet olmak üzere toplumun ve ailelerin sorumluluğundadır.

Çocuğa yönelik hizmetlerden üst düzeyde verim alınabilmesi için farklı sektörlerin aynı amaç ve gündemle hareket etmesi, aynı anda farklı alanlara hizmet sektörlerinin güçlü yanlarını kullanarak, kısıtlı olanakların sağlıklı bir iletişim ve organizasyonla bütünleştirilmesi; aileye götürülecek eğitim, sağlık, bakım, koruma ve danışmanlık hizmetlerinin etkili bir koordinasyon modeli çerçevesinde ele alınması gerekmektedir.

Ülkemizde 0-18 yaş nüfusunun yaklaşık 26 milyona ulaşması, bu yaş grubunun toplam nüfusa oranının ise %33,7 olması, konunun önemini daha da arttırmakta ve kurumlar arası etkili bir iş birliğini zorunlu kılmaktadır.

Bilindiği gibi ailelerin bilgi ve beceri yoksunluğu; çocukların yaşamlarının, gelişmelerinin ve potansiyellerini kullanmalarının önünde en büyük engellerden birisi olarak öne çıkmaktadır.

Modern devletin gücü sosyal devlet anlayışında yatmaktadır. Sosyal devlet anlayışı tüm toplumu kapsayan, özel olarak korunması gereken nüfus gruplarını destekleyen çağdaş bir koruma sistemidir. Bu bağlamda eğitim çağındaki tüm çocuklar ile risk altındaki çocukların yaşama, gelişme, bakım haklarının güvence altına alınması kurumların öncelikli sorumluluk alanlarındandır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	1
1.1. GİRİŞ	3
2. PROGRAMIN TEMEL ÖZELLİKLERİ	3
2.1. PROGRAMIN AMAÇLARI	3
2.2. PROGRAMIN GEREKÇESİ VE DAYANAKLARI	4
2.3. PROGRAMIN FELSEFİ VE TEORİK TEMELLERİ	5
2.4. PROGRAMIN YAPISI	6
2.5. PROGRAMIN HEDEF KİTLESİ.....	6
2.6. PROGRAMIN ÖZELLİKLERİ	7
2.7. 0- 18 YAŞ AİLE EĞİTİMİ KURS PROGRAMINA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR.....	8
3. GİRİŞ KOŞULLARI	8
3.1. EĞİTİM-ÖĞRENİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	8
3.2. EĞİTİMCİLER.....	8
3.3. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	9
3.4. BELGELENDİRME	9
3.5. EĞİTİM SÜRESİ	9
3.6. ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	10
3.7. İŞ BİRLİĞİ YAPILACAK KURUM VE KURULUŞLAR	11
3.8. EĞİTİM-ÖĞRETİM FAALİYETLERİ	11
TEMA- ÖĞRENCİ / KURSİYER KAZANIMLARI	14

1.1. GİRİŞ

Bilgi çağını yaşayan dünyamızda birey ve toplumun geleceği, bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretme becerilerine bağlı bulunmaktadır. Eğitimin yaşam boyu devam ettiği gerçeğinden hareketle -koşullar ne olursa olsun- öğrenmek ve gelişmek, kişisel yaşamın temel hedefi olmak durumundadır. Bu temel gerekçeyle bulunduğumuz yaşam döneminin gerektirdiği temel bilgi ve becerilere sahip olmak, bireysel mutluluğumuzun da en önemli gerekliliklerindendir diyebiliriz. Gerek bireysel gerekse toplumsal hayatımızın gelişiminde, sürekli yeni bilgi ve becerileri kazanmak kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Anne-babalık da bireyin hayatının en anlamlı ve önemli yaşam dönemi ve sorumlulukları arasındadır. Öyle ki bir aile kurup anne ve baba olduğunda birey, artık sadece kendi yaşamından sorumlu olmayıp çocuğundan/çocuklarından da sorumlu olur. Bir başka ifadeyle hem eşin hem de çocuğun gelişiminden sorumlu olunan bir süreç başlar. Bireylerin mutlulukları ve yaşam kaliteleri birbirini etkiler.

Anne-baba olmak, gerçekten de oldukça büyük bir sorumluluktur. Bir çocuğu dünyaya getirmek, onun gelişimini izlemek ve hayatın içinde kişisel varoluşunu gerçekleştirmesine uygun ortamları sağlamak oldukça zordur. Bu nedenle çocuk sahibi olmanın bir yanı büyük bir mutluluk ise diğer yanı bir o kadar ciddi sorumluluk demektir. Özellikle çocuk gelişimi ve yetiştirme ile ilgili bilgilerin günümüzde giderek arttığı düşünülürse anne- babalık hassasiyetlerinin de giderek artması doğaldır.

Anne-babalık becerileri doğuştan getirilen değil sonradan öğrenilen becerilerdir. Bu nedenle, hem bireysel gelişme sorumluluğunun hem de anne-baba olmanın gereği, bu becerileri kazanarak aile içi ilişki kalitesine değer katmaktır.

Genel Müdürlüğümüzce 0-18 yaş arası çocuk sahibi anne- babalar, bebek bekleyen aneler, çocuk sahibi olmayı düşünen ve çocukların bakımı ile sorumlu yetişkinler için hazırlanmış olan "0-18 yaş aile eğitimi kurs Programı" bu temel düşünceden hareketle oluşturulmuştur. 0-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı; 0-3, 3-6 (Erken çocukluk), 7-11 (Okul çağı), 12-18 (Ergenlik) dönemlerini kapsayan bölümler hâlinededir ve her bir yaş aralığı 14 hafta olarak düzenlenmiştir. 0-3, 3-6 yaş aile eğitimi kurs programında anne-babaların yüz yüze eğitimi 4 ders saati, anne-babaların çocuk etkinliği uygulama eğitimi süresi 11 ders saatidir. 7-11,12-18 yaş aile eğitimi kurs Programlarında ise anne-baba eğitimi 5 ders saatidir. Dört yaş aralığındaki programların temaları çocukların bu dönemlerdeki gelişimsel özellikleri ve ailelerin ihtiyaçları dikkate alınarak belirlenmiştir. Aileler çocuklarının yaş gruplarına göre eğitime alınarak ihtiyacı olan bilgileri edinebilecek ve aile ortamında uygulayabilecektir. Program sürecinde temalar, belirlenen sırayla haftalık olarak grup içerisinde aktif katılımı işlenecektir. Ailelerin öğrendikleri konu ile ilgili grup içerisinde uygulamalar yapmaları, bir sonraki konuya kadar da öğrendiklerini ev ortamında uygulamaları öngörülmüştür.

Bilimsel yaklaşımla ve program geliştirme ilkelerine dayalı olarak hazırlanmış olan program, tüm ülke düzeyinde, özellikle sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan olumsuz koşullarda yaşayan bölgelerdeki anne-babaların "anne-babalık becerileri"ni geliştirerek aile içi ilişki kalitesini arttırmak ve bu yolla çocuk ve ergenlerin kişisel gelişimlerine uygun ortamları sağlamak amacıyla hizmet edecektir.

2. PROGRAMIN TEMEL ÖZELLİKLERİ

2.1. PROGRAMIN AMAÇLARI

Aile Eğitim Programı(0-18 Yaş), Türk Millî Eğitimi'nin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak hazırlanmıştır.

"0-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı" kapsamında yapılacak eğitim çalışmalarısıyla ülke genelinde anne- babaların "anne-babalık becerileri"nin geliştirilmesi ve böylece aile içi ilişkilerin güçlendirilmesi yoluyla çocuğun ve ergenin var olan potansiyelini kullanmasını sağlamak amaçlanmaktadır.

Bu amaç çerçevesinde;

1. Aile içi ilişki ve iletişim kalitesini geliştirerek toplumun temel yapı taşı olan aile bağlarının, millî, manevî, ahlaki ve kültürel değerlerle güçlendirilmesinin sağlanması,
2. Tüm yaş aralıklarındaki gelişim özelliklerini ve gelişim alanlarını (bedensel, zihinsel, dil, sosyal ve duygusal) desteklemek için yapılması gereken etkinliklerin tanıtılması,
3. Aile içi ilişkileri nitelik yönünden geliştirerek çocukların kişisel, sosyal, duygusal ve akademik yönden desteklenmesinin sağlanması,
4. Etkili iletişim becerilerini kazandırarak anne ve babaların kendi bireysel yaşam kalitelerinin geliştirilmesi,
5. Anne-babaların, kendileri ve çocuklarıyla olan ilişkilerinde, aile içindeki roller ve karar alma süreçlerinde, toplumsal cinsiyet ayrımı yapmayan, eşitlikçi ve katılımcı bir yaklaşım içinde olmalarını sağlayarak "aile içi demokrasi" bilincinin geliştirilmesi,
6. Anne-babaların risk etkenlerinin kendileri ve çocukları üzerindeki duygusal ve davranışsal etkilerini fark etmelerini sağlayarak riskli durumlarla başa çıkma becerilerinin geliştirilmesi,
7. Anne-babalara, aile içinde yaşanacak olası çatışmalı ilişkileri yönetebilme becerilerinin kazandırılması,
8. Kadının güçlendirilmesi, güvenli anneliğin sağlanması ve aile eğitiminde babanın desteğinin artırılması,
7. Anne-babalara, aile içinde yaşanacak olası çatışmalı ilişkileri yönetebilme becerilerinin kazandırılması,
8. Kadının güçlendirilmesi, güvenli anneliğin sağlanması ve aile eğitiminde babanın desteğinin artırılması hedeflenmektedir.

2.2. PROGRAMIN GEREKÇESİ VE DAYANAKLARI

Programın geliştirilmesinde temel gerekçe ve dayanaklar şunlardır:

1. Yasal dayanak
2. Sosyal ve kültürel dayanak
3. Ekonomik dayanak

1. Aile Eğitimlerinin Yasal Dayanakları

Anayasamız başta olmak üzere tüm ulusal ve uluslararası mevzuatlarda; Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Çocuk Koruma Kanunu, 10. Kalkınma Planı, Millî Eğitim Temel Kanunu ve MEB Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği'nde çocuğun ve ailenin korunması ile desteklenmesi esas alınmış; aileye ve çocuğa sunulacak hizmetler için yönetimlerce bu görevlerin yerine getirilmesi vurgulanmıştır.

0-18 yaş arası olarak tanımlanan çocukluk dönemi, tüm yaşamı belirleyen temel oluşumların gerçekleştiği bir dönemdir. Anayasa ve tüm yasalar incelendiğinde çocuğun önemini ve ihtiyaçlarının fark edildiği bu dönemde ailelerin eğitiminin ne kadar önemli olduğu görülmektedir.

2. Aile Eğitimlerinin Sosyal ve Kültürel Dayanakları

Günümüzde yaşamın getirdiği zorluklar ve riskler yüzünden çocukları ve ergenleri yaşama hazırlamak, onlara gerekli becerileri kazandırmak ve ayakları üzerinde durmalarını sağlamak eskisinden daha fazla bir çaba gerektirmektedir. Bu bağlamda ailenin gerekli becerileri kazandırmasının desteklenmesi önemlidir.

Toplumun temelini en doğal kurum olan aile oluşturur. Aile kurumu insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahiptir. Ailenin temelini ne kadar sağlam tutarsak toplumun temeli de o kadar sağlam olur.

Her çocuğun ailesinden alacağı temel bilgiler, onun gelecekteki başarısını belirler. Bu sebeple nitelikli aile bireylerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye'de demokrasi ve insan haklarının yaşama dönüştürülebilmesi için aile odaklı eğitim çalışmaları sürdürülmelidir.

3. Aile Eğitimlerinin Ekonomik Dayanakları

Toplumsal değişme ve içinde bulunduğumuz küreselleşme ortamından olumsuz olarak etkilenen kurumların en başında aile kurumu gelmektedir. Aile yapısındaki bozulma ve ailede yaşanan olumsuzluklar topluma doğrudan yansımakta; şiddet, ihmal ve istismar sosyal çatışmaları beslemektedir. Bu da toplumsal ve ekonomik sorunları tetiklemektedir.

Bilimsel ve sistematik bir organizasyonla yönlendirilmesi gereken aile eğitimleri, bütün eğitim sisteminin can alıcı noktasıdır. Aile sadece bir toplumsal kurum değil, aynı zamanda önemli bir eğitim kurumudur. Çocuk İlk eğitimini ailesinden alır.

Çocukların yaşamlarının en hızlı geliştikleri dönem olan çocukluk yıllarında yapılacak iyileştirici müdahaleler hem bireysel hem toplumsal hem de ekonomik gelişme açısından hayati derecede önemlidir.

Öncelikle toplumun soysyo-ekonomik açıdan olumsuz koşullardaki ailelerini hedefleyen 0-18 yaş aile eğitimleri ile bu dönemlerde anne-baba eğitimine dikkat çekmek ve bunu gerçekleştirmek geleceğe yatırım için önemli bir fırsattır.

Aile eğitimlerinin yaygınlaştırılması ile çocuğunu destekleyen bilinçli aileler artmakta; daha iyi aile ilişkileri, daha etkili okul- aile iş birliği, daha iyi eğitilmiş ve gelişmiş bireyler yetişmekte; sosyo-ekonomik şartlara bağlı eşitsizlikler azalmakta, sosyal-kültürel ve ekonomik açıdan toplumsal gelişme hız kazanmaktadır. Bütün bu sonuçlar, araştırma bulguları ile de desteklenmektedir.

2.3. PROGRAMIN FELSEFİ VE TEORİK TEMELLERİ

Programda; bilgi ezberlemeye değil, bilgi üretmeye dayalı çağdaş eğitim yaklaşımı ve modelleri temel alınmıştır. Bunlar yapılandırıcı yaklaşım, aktif öğrenme yaklaşımı, yaparak yaşayarak öğrenme yaklaşımı, bireysel farklılıklara duyarlı eğitim vb. olarak sıralanabilir. Programda yapılandırmacı yaklaşım temel olarak alınmakla birlikte, birçok teoriden yararlanılmıştır. Başka bir deyişle program, eklektik bir yaklaşımla hazırlanmıştır.

Aile eğitimi programlarının temel kabulleri ve düşünsel temelleri aşağıdaki gibidir:

- Yaşı, sosyal ve kültürel ortamı, ekonomik durumu ne olursa olsun, tüm bireyler öğrenmeye ve gelişmeye açıktır.
- Her anne-baba, çocuğu için ellerinden gelenin en iyisini yapar.
- Çocuk hakları, kadın hakları, insan haklarına saygı esastır.
- Cinsiyet ayrımcılığı gözetilmez.
- Anne-babanın birlikte katılımı esas olup aile bütünlüğü içerisinde uygulamalar yapılır.
- Bireysel, sosyal, kültürel ve toplumsal özellikler ile farklılıklar dikkate alınır.
- Programın nihai hedeflerinden biri çocuğun/ergenin potansiyelini tam olarak kullanmasına ortam sağlamak, diğeri de anne-babanın kendi bireysel varoluşları ile ilgili yaşam kalitelerini yükseltmektir.

2.4. PROGRAMIN YAPISI

Programlar, anne-babadan hareketle çocuk ve ergen odaklı olup yeni ilköğretim ve orta-öğretim programlarındaki anlayışı esas alarak yapılandırılmacı yaklaşımı merkeze almaktadır. Bununla birlikte, tematik ve beceriye dayalı yaklaşım ile programlar arası ilişkilerde sarmal yaklaşım benimsenmiştir.

0-18 yaş aile eğitimi kurs programı, çocuk ve ergenlerin gelişim dönemleri esas alınarak aşağıdaki şekilde de gösterildiği gibi birbirini tamamlayan dört ayrı bölüm hâlinde yapılandırılmıştır.

Ayrıca bunlar dışında farklı ihtiyaç gruplarına yönelik hazırlanmış olan 3-6 yaş ve 7-11 yaş baba destek eğitimi kurs programı, 3-6 yaş aile gelişimi kurs programı ve 3-6 yaş okur-yazar olmayan anne destek eğitimi kurs programı bulunmaktadır.

2.5. PROGRAMIN HEDEF KİTLESİ

Programların hedef kitlesi ile ilgili özellikler şu şekildedir:

- Program kapsamında, 0-18 yaş aralığında çocuğu olan anne-babalara eğitim verilecektir.
- Program kapsamında eğitim verilecek anne-babaların, sahip oldukları çocukların yaş gruplarına göre dağılımı aşağıdaki gibidir:
 - 0-3 yaş çocukların anne- babaları
 - 3-6 yaş çocukların anne- babaları
 - 7-11 yaş çocukların anne- babaları
 - 12-18 yaş çocukların anne- babaları

- Çocuk sahibi olmayı planlayan yetişkinler, çocuğun bakımından sorumlu yetişkinler, bebek bekleyen anneler (hamileler) de ilgili yaş grupları programlarına katılabileceklerdir.
- 3-6 yaş aile gelişim programında çoğunlukla çocuğu herhangi bir okulöncesi eğitimden yararlanabilen anne babalara ayrıca çocuk etkinliği içermeyen eğitim verilecektir.
- 3- 6 ve 7-11 yaş baba destek eğitimi programında bu yaş aralıklarında çocuğu bulunan babalara, 3-6 yaş okur-yazar olmayan anne destek programında ise 3-6 yaş aralığında çocuğu olan ve okuma yazma bilmeyen annelere eğitim verilecektir.
- Ülkenin tüm bölgelerinde öncelikle sosyo-kültürel ve ekonomik yönden olumsuz koşullardaki aileler programın en temel hedef kitesidir.
- Program kapsamında yapılacak uygulamalar ile eğitimin kapsam ve içeriği dikkate alınarak okuma-yazma bilmek tercih nedeni olacaktır.
- Programa katılımda gönüllülük esastır. Bu nedenle programa katılmaya gönüllü olan anne-babalar hedef kitle kapsamındadır.
- Programın uygulanmasında anne-babanın birlikte katılımı öncelikli ve esas kabul edilmektedir. Ancak bulunulan bölge ile yöredeki sosyal ve kültürel ortama bağlı olarak anne-babaların tercihleri ve konunun özelliğine göre birlikte katılma durumları olmadığında annelere ya da babalara ayrı ayrı uygulamalar yapılacaktır.

2.6. PROGRAMIN ÖZELLİKLERİ

- Programın nihai hedefi, anne-babaların eğitimi yoluyla çocuk ve ergenlere daha uygun yaşama, öğrenme ve gelişme ortamları sağlamaktır.
- Bu programda çağdaş eğitim yaklaşım ve modelleri temel alınmıştır. Bunlar yapılandırıcı yaklaşım, aktif öğrenme yaklaşımı, yaparak yaşayarak öğrenme yaklaşımı, bireysel farklılıklara duyarlı eğitim vb. olarak sıralanabilir.
- Toplumsal ve kültürel özellikler çerçevesinde ortak özellikleri esas almakla birlikte, bireysel, toplumsal ve kültürel değerlerle ilgili farklılıklara saygı duymaya özen gösterilmiştir.
- Programlarda; bilişsel, duyuşsal ve motor beceriler bir bütün olarak ele alınmış ve uygulamaya konulmuştur.
- Bu program yetişkinlere ezbere dayalı bilgi vermek yerine, edindiği bilgiyi günlük yaşamında kullanabilmeyi ve sorunlar karşısında farkındalık yaratmayı hedeflemektedir.
- Programda kazanımların ve temaların belirlenmesinde anne-babaların sahip oldukları çocukların yaş ve eğitim durumu göz önünde bulundurulmuştur.
- 0-18 yaş aile eğitimi programının birbirini takip eden dört ayrı yaş grubuna yönelik alt basamaklarının her biri 14'er oturumdan oluşmaktadır. 0-3 ve 3-6 yaş alt programları da 14'er oturum olmakla birlikte kurumda yüz yüze eğitim ve evde yapılacak uygulamalar olmak üzere iki boyut içermektedir.
- Halk Eğitimi Merkezlerinde yapılacak uygulamaların bir ders saati (45 dk.) ailelerin evde çocuklarının gelişimini destekleyebilecekleri etkinlikleri planlamalarına ayrılmıştır. Evde uygulanacak etkinliklerin hepsi, kurumda işlenen konularla paralellik göstermeyebilir. Çünkü evde uygulanacak etkinlikler, yaş gruplarına göre çocukların ilgi, ihtiyaç ve gelişimleri düşünülerek kendi içinde bir paket program olarak hazırlanmıştır.
- 0-6 yaş arası insan hayatında, öğrenmelerin büyük bölümünün gerçekleştiği kritik bir dönemdir. Bu dönemde çocukların gelişiminde ailelerin aktif rol almalarının ne kadar önemli olduğu bilinen bir gerçektir. Ailelerin çocuklarının gelişimini bilinçli ve planlı olarak desteklemeleri, okul öncesi eğitimden yararlanamayan çocukların diğer yaşlılarıyla eşit fırsatlarla hayata başlamalarına temel sağlayacaktır.
- Programlarda, gelişim ve iletişim gibi ortak konular olmakla birlikte, her yaş grubunda ayrı ayrı konular da ele alınmıştır.

- Farklı ihtiyaç gruplarına yönelik geliştirilmiş olan alt programlardan 3-6, 7-11 yaş baba destek eğitimi kurs programları 2'si seçmeli toplam 14 oturumdan oluşmaktadır. 3-6 Yaş Aile Gelişim Programı 14 oturumdan, 3-6 yaş okuma yazma bilmeyen anne destek eğitim Programı ise toplam 13 oturumdan meydana gelmektedir.
- Programda anne-babaların aile içi ilişkilerine yönelik olarak profesyonel destek gerektirecek özel durumlar ve psikolojik süreçler ele alınmayacaktır. Gerekli hâllerde uygun yönlendirmeler yapılacaktır.

2.7. 0- 18 YAŞ AİLE EĞİTİMİ KURS PROGRAMINA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR

ALAN: ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

3. GİRİŞ KOŞULLARI

1. Okuma yazma bilmek veya ilköğretim mezunu olmak.

3.1. EĞİTİM-ÖĞRENİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI

1. Halk Eğitimi Merkezleri ve iş birliği yapılan kurumlarda eğitim verilmektedir.
2. Programın uygulanabilmesi için standart sınıf donanımları ve ekipmanları sağlanmalıdır.

ÖĞRETİM MATERYALLERİ

0-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programının 0-3, 3-6 Yaş Bölümü

1. Eğitimci/ Öğretmen materyali: Eğitimci kaynak el kitabı, oturum görsel materyalleri
2. Ebeveyn materyali: Aile mektupları, bilgi yaprakları, çocuk etkinlik materyalleri

0-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programının 7-11, 12-18 Yaş Bölümü

1. Eğitimci/Öğretmen materyali: Kaynak el kitabı, oturum görsel materyalleri
2. Ebeveyn materyali: Aile mektupları, bilgi yaprakları

3.2. EĞİTİMCİLER

- 0-18 Yaş Aile Eğitimi Programının uygulanmasında; öğretmen, eğitimci, uzman ve usta öğreticiler;
 - o 0-3 yaş
 - o 3-6 yaş
 - o 7-11 yaş
 - o 12-18 yaş aile eğitimi kurs programlarını açabilmek için bakanlıkça açılan hizmetiçi eğitim kapsamında eğitimci eğitimi almış olmalıdırlar.
- 3-6 Yaş, 7-11 yaş baba destek programının uygulanmasında öğretmen, eğitimci, uzman ve usta öğreticiler 3-6 Yaş, 7-11 yaş baba destek programında bakanlıkça açılan hizmetiçi eğitim kapsamında eğitimci eğitimi almış olmalıdırlar.

- 3-6 yaş okuma yazma bilmeyen anne destek eğitim programı uygulanmasında öğretmen, eğitimci, uzman ve usta öğreticiler 3-6 yaş okuma yazma bilmeyen anne destek eğitim programında eğitim almış olmalıdırlar.

3.3. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Ölçme ve değerlendirme ile katılımcıların eğitim süreci içerisinde kazandıkları bilgi, beceri, tutum ve davranışlarındaki değişimleri belirleyebiliriz. Her temanın sonunda katılımcıları değerlendirmek amacıyla doğru-yanlış, soru-cevap, boşluk doldurma veya neler öğrendik ,neler yapacağız gibi soru çeşitlerini içeren çeşitli yöntemler kullanılarak katılımcılardan öğrenilenleri sözel olarak ifade etmelerini sağlayan değerlendirme etkinlikleri kullanılır. Ayrıca beceri, tutum ve davranış değişikliklerini tespit etmek amacıyla gözlem ve görüşme formları kullanılır.

3.4. BELGELENDİRME

Eğitime katılan kursiyerlere sözlü-uygulamalı değerlendirme yapılarak katılımcı belgesi verilir.

3.5. EĞİTİM SÜRESİ

0- 18 yaş aile eğitim kurs programı'nın içerik ve eğitim süreleri tabloda belirtildiği gibi uygulanır.

**0-18 YAŞ
AİLE EĞİTİMİ KURS PROGRAMI YAŞ GRUPLARI
TEMALARI, KAZANIM SAYILARI VE SÜRELERİ**

0-18 YAŞ AİLE EĞİTİM PROGRAMI	HAFTALIK DERS SAATİ	TEMA SAYISI	KAZANIM SAYILARI	SÜRE/ DERS SAATİ
0-3 Yaş Aile Eğitim Kurs Programı	15	14	103	210 Saat
3-6 Yaş Aile Eğitim Kurs Programı	15	14	118	210 Saat
7-11 Yaş Aile Eğitim Kurs Programı	5	14	162	70 Saat
12-18 Yaş Aile Eğitim Kurs Programı	5	14	132	70 Saat
3-6 Yaş Aile Gelişim Kurs Programı	5	14	118	70 Saat
3-6 Yaş Baba Destek Eğitimi Kurs Programı	5	10	108	70 Saat
7-11 Yaş Baba Destek Eğitimi Kurs Programı	5	10	117	70 Saat
3-6 Yaş Okuma-Yazma Bilmeyen Anne Destek Eğitim Kurs Programı	5	13	10	65 Saat

3.6. ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Programda öğretime yönelik olarak bireysel öğrenme yöntem ve teknikleri uygulanır.

1. Eğitimciler bireylere rehberlik eder.
2. Bireyler kendi kendine öğrenmeye teşvik edilir.
3. Bireylerin aktif olması sağlanır.
4. Bireyler araştırmaya yönlendirilir.
5. Bireyler kendi kendilerini değerlendirebilir.

Bu ilkeler doğrultusunda aşağıdaki yöntem ve teknikler kullanılır;

- Anlatım
- Soru-cevap
- Örnek olay
- Vaka çalışması
- Rol oynama
- Drama
- Gösterip yapma
- Zihinde canlandırma
- Beyin fırtınası
- Eğitsel oyun
- Büyük grup çalışması

- K uuk grup alışması

3.7. İŐ BİRLİĞİ YAPILACAK KURUM VE KURULUŞLAR

Aile eğitimi yapan tüm kamu/özel kurum ve kuruluşlar, belediyeler, STK'ler,  niversiteler, okul öncesi eğitim kurumları, ilköğretim ve ortaöğretim kurumları.

3.8. EĞİTİM-ÖĞRETİM FAALİYETLERİ

Programda yer alan eğitim đretim uygulamaları yapılır.

**0-3 YAŞ
AİLE EĞİTİMİ KURS PROGRAMI**

**0-3 YAŞ
AİLE EĞİTİMİ KURS PROGRAMI
TEMALAR, KAZANIM SAYILARI VE SÜRELERİ**

TEMA NUMARALARI	TEMALAR	KAZANIM SAYISI	SÜRE/DERS SA-ATİ
1	TANIŞMA VE PROGRAM TANITIMI	6	15
2	KADIN OLMAK	5	15
3	GÜVENLİ ANNELİK	7	15
4	DOĞUM VE LOHUSALIK	7	15
5	YENİDOĞAN VE SÜT ÇOCUKLUĞU	9	15
6	ÇOCUK SAĞLIĞI	8	15
7	ANNE ÇOCUK BESLENMESİ	12	15
8	MOTOR GELİŞİM	8	15
9	BİLİŞSEL GELİŞİM VE DİL GELİŞİMİ	6	15
10	SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM	4	15
11	ÖZ BAKIM BECERİLERİ	4	15
12	OLUMLU DAVRANIŞ GELİŞTİRME	10	15
13	ÇOCUK HAKLARI / ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI	9	15
14	ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERE DUYARLILIK	8	15
Toplam		103	210

TEMA- ÖĞRENCİ / KURSİYER KAZANIMLARI

0-3 YAŞ AİLE EĞİTİMİ KURS PROGRAMI

0-3 Yaş	TEMALAR	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMA
1	TANIŞMA VE PROGRAM TANITIMI	1.Programın genel amacını bilir. 2.Gruba ilişkin temel kuralları bilir. 3.Programın işleyişine ilişkin süreçleri bilir. 4.Çocuk eğitim materyallerini tanır. 5.Programın ailelerden beklentilerini bilir. 6.Programın ailelere sağlayacağı yararları bilir.	* Eşini Tanıt *Kurallar Üzerinde Anlaşma * Anlat Bakalım * Çocuk Etkinlikleri Uygulama Kuralları	Katılımcıların programın içeriği ile programın uygulama koşulları hakkında bilgilenmeleri sağlanır.
2	KADIN OLMAK	1.Kadının toplumsal rolünü bilir. 2.Kadının toplum içindeki yerini açıklar. 3.Kadın haklarını örneklerle açıklar. 4.Yaşanan hakları ve rolleriyle ilgili sorun alanlarını belirler. 5.Kadına yönelik şiddete karşı alınması gereken önlemleri açıklar.	* Şimdi Ne Olacak? * Ben Kimim? * Ol-Olma * Ortak Sorunlarımız * Bundan Sonra Ne Yapacağım? * Uçurtma Yapalım * 0-3, 3-6, 6-9, 9-12, 12-18,18-24, 24-36 Aylık Çocuk Etkinlikleri Uygulama	Katılımcıların kadın haklarını, kadının toplum içindeki yerini ve rollerini kavrayabilmeleri sağlanır.
3	GÜVENLİ ANNELİK	1. Kadın ve erkek üreme organlarını tanır. 2. Üreme sisteminde meydana gelebilecek sorunları bilir. 3.Üreme sistemi rahatsızlıklarından korunma yollarını bilir. 4.Gebelikten korunma yollarını bilir 5.Gebelik sürecinin aşamalarını bilir. 6.Sağlıklı bir bebeğe sahip olmak için yapılması gerekenleri açıklar. 7.Gebelik sürecinde dikkat edilmesi gerekenleri söyler.	* Kimleri Tanıyoruz? * Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar * EVET-HAYIR * 0-3, 3-6, 6-9, 9-12, 12-18,18-24, 24-36 Aylık Çocuk Etkinlikleri Uygulama	Katılımcıların kadın ve erkek üreme organlarının özelliklerini, gebelikten korunma yollarını ve sağlıklı bebek sahibi olma koşullarını kavrayabilmeleri sağlanır.
4	DOĞUM VE LOHUSALIK	1.Güvenli doğum yöntemlerini belirtir. 2.Annelik donanımı, anne-bebek arasındaki bağlanmayı açıklar. 3.Lohusalık döneminin anne ve bebek açısından neden önemli olduğunu söyler.	* Mektubunuz Var * Nasıl Doğum Yaptım? * Neler Öğrendik? * 0-3, 3-6, 6-9, 9-12, 12-	Katılımcıların doğum sürecini ve lohusalık döneminin özelliklerini öğrenmeleri ve emzirmenin anne-bebek açısından önemini kavrama-

		<p>4.Lohusalık döneminde bakımın neden önemli olduğunu açıklar.</p> <p>5.Doğum sonrası yaşanabilen depresyonu ve özelliklerini listeler.</p> <p>6.Emzirmenin bebek ve anne açısından önemli olduğunu açıklar.</p> <p>7.Doğru emzirme yöntemlerini özetler.</p>	18,18-24, 24-36 Aylık Çocuk Etkinlikleri Uygulama	ları sağlanır.
5	YENİDOĞAN VE SÜT ÇOCUKLUĞU	<p>1.Yenidoğan döneminin fiziksel özelliklerini açıklar.</p> <p>2.Yenidoğan döneminin fizyolojik özelliklerini açıklar.</p> <p>3.Yenidoğan dönemi bakımının önemini bilir.</p> <p>4.Bebekte temel güven duygusunun önemini açıklar.</p> <p>5.Bebekte temel güven duygusunu geliştirmek için yapılması gerekenleri bilir.</p> <p>6.Bebeğin temizlik ve bakımı için yapılması gerekenleri bilir.</p> <p>7.Yenidoğan döneminde bebeklerde rastlanan sağlık sorunlarını bilir.</p> <p>8.Süt çocukluğu döneminde bebeklerde rastlanan sağlık sorunlarını bilir.</p> <p>9.Bebeğin güvenliğini sağlamak için evde alınması gereken önlemleri açıklar.</p>	<p>* Anlat Bakalım</p> <p>* Yaz – Yapıştır</p> <p>* 0-3, 3-6, 6-9, 9-12, 12-18,18-24, 24-36 Aylık Çocuk Etkinlikleri Uygulama</p>	Katılımcıların yenidoğan ve süt çocuğunun, beslenmesi, bakımı, sağlığının korunması ve güven duygusunun kazanılmasını sağlamak için yapmaları gerekenleri kavramaları sağlanır.
6	ÇOCUK SAĞLIĞI	<p>1.Sağlıklı çocuk takibinin önemini bilir.</p> <p>2.Çocukluk döneminde sıklıkla karşılaşılan hastalıkların nedenlerini açıklar.</p> <p>3.Çocukluk döneminde sıklıkla karşılaşılan hastalıklardan korunma yollarını bilir.</p> <p>4.Çocukluk döneminde sıklıkla karşılaşılan hastalıkların belirtilerini söyler.</p> <p>5.Çocukluk döneminde sıklıkla karşılaşılan hastalıklarda çocuğa nasıl yaklaşılacağını açıklar.</p> <p>6. Çocuk hastalıklarının isimlerini söyler.</p> <p>7.Çocuk hastalıklarının belirtilerini açıklar.</p> <p>8. Aşıların çocuk sağlığı açısından önemini açıklar.</p>	<p>* Sağlık Çemberi</p> <p>* Hastalıklardan Korunmak</p> <p>* Ateş Ölçme (Koltuk Altı)</p> <p>* Hastalıklara Müdahale</p> <p>* Sözcük bulma</p> <p>* 0-3, 3-6, 6-9, 9-12, 12-18,18-24, 24-36 Aylık Çocuk Etkinlikleri Uygulama</p>	Katılımcıların sağlıklı çocuk yetiştirmek için yapılması gerekenleri kavramaları sağlanır.

7	ANNE ÇOCUK BESLENMESİ	<p>1.Yeterli ve dengeli beslenmenin önemini açıklar.</p> <p>2.Günlük alınması gereken besin kaynaklarını bilir.</p> <p>3.Evde besinleri saklama koşullarını bilir.</p> <p>4.Besinleri uygun şekilde saklamanın önemini açıklar.</p> <p>5.Anne sütünün önemini açıklar.</p> <p>6.Ağız sütünün önemini açıklar.</p> <p>7.Yenidoğan çocukların beslenme kurallarını bilir.</p> <p>8. Süt çağındaki çocukların beslenme kurallarını bilir.</p> <p>9.Süt çağındaki çocukların beslenme kurallarını örnekleri vererek açıklar.</p> <p>10.Besinleri uygun şekilde hazırlamanın önemini açıklar.</p> <p>11.Çocuklara sağlıklı beslenme alışkanlığı kazandırmada yapılması gerekenleri bilir.</p> <p>12.Çocuklara sağlıklı beslenme alışkanlığı kazandırmada yapılması gerekenleri örneklerle açıklar.</p>	<p>* Sebze ve Meyve Seçmek</p> <p>* Sağlıklı ve Yeterli Beslenen Kişi</p> <p>* Günlük Yemek Planlama</p> <p>* Nasıl Tüketmeliyiz?</p> <p>* Bu Hafta Neler Yapabilirim?</p> <p>* Doğru-Yanlış</p> <p>* 0-3, 3-6, 6-9, 9-12, 12-18,18-24, 24-36 Aylık Çocuk Etkinlikleri Uygulama</p>	<p>Katılımcıların yeterli ve dengeli beslenmenin anne ve çocuk açısından önemi hakkında bilgilenmeleri sağlanır.</p>
8	MOTOR GELİŞİM	<p>1.Büyümenin nasıl gerçekleştiğini bilir.</p> <p>2.Gelişmenin nasıl gerçekleştiğini bilir.</p> <p>3.Çocukların motor gelişim özelliklerini bilir.</p> <p>4.Büyük kasların gelişimini açıklar.</p> <p>5.Küçük kasların gelişimini açıklar.</p> <p>6.Motor gelişimde dikkat edilmesi gereken durumları bilir.</p> <p>7.Çocukların motor gelişimini destekleyici etkinliklere örnekler verir.</p> <p>8.Ev kazalarına karşı alınabilecek güvenlik önlemlerini bilir.</p>	<p>* Hareket Oyunu</p> <p>* Lideri Takip Et</p> <p>* Birlikte Oynuyoruz</p> <p>* Risk Nerede?</p> <p>* 0-3, 3-6, 6-9, 9-12, 12-18,18-24, 24-36 Aylık Çocuk Etkinlikleri Uygulama</p>	<p>Katılımcıların çocukların motor gelişim özellikleri ve motor gelişimi destekleyen etkinliklerin önemi hakkında bilgilenmeleri sağlanır.</p>
9	BİLİŞSEL GELİŞİM VE DİL GELİŞİMİ	<p>1.Çocukların bilişsel gelişim özelliklerini bilir.</p> <p>2.Çocukların bilişsel gelişimini destekleyecek etkinliklere örnek verir.</p> <p>3.Çocukların dil gelişim özelliklerini bilir.</p> <p>4.Çocukların dil gelişimini destekleyici etkinliklere örnekler verir.</p> <p>5.Çocukların dil gelişiminde kitapların önemini açıklar.</p> <p>6.Çocukların gelişiminde televizyonun etkilerini açıklar.</p>	<p>* Bilişsel Beceriler</p> <p>* Bilişsel Gelişim Özellikleri</p> <p>* Çocuğumla İletişim Kuruyorum</p> <p>* Doğru – Yanlış</p> <p>* 0-3, 3-6, 6-9, 9-12, 12-18,18-24, 24-36 Aylık Çocuk Etkinlikleri Uygulama</p>	<p>Katılımcıların 0-3 yaş grubundaki çocukların bilişsel gelişim ve dil gelişimi özellikleri ile bilişsel ve dil gelişimini desteklemeleri hakkında bilgilenmelerini sağlar.</p>

10	SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM	<p>1. Çocukların sosyal duygusal gelişim özelliklerini bilir.</p> <p>2. Anne-bebek arasında kurulan bağın çocuğun temel güven duygusunu kazanmadaki önemini açıklar.</p> <p>3. Temel güven duygusunun gelişiminde önem taşıyan tutum ve davranışlara örnek verir.</p> <p>4. Sosyal duygusal gelişimini destekleyen etkinliklere örnekler verir</p>	<p>* Selamlaşma ve İlk Temas Becerisi</p> <p>* Duygu Tombalası</p> <p>* Sosyal Duygusal Gelişim Özellikleri</p> <p>* Elden Ele Geçirelim</p> <p>* 0-3, 3-6, 6-9, 9-12, 12-18, 18-24, 24-36 Aylık Çocuk Etkinlikleri Uygulama</p>	Katılımcıların 0–3 yaş grubundaki çocukların sosyal duygusal gelişim özellikleri hakkında bilgilenmeleri ve sosyal duygusal gelişimi desteklemeleri sağlanır.
11	ÖZ BAKIM BECERİLERİ	<p>1. Çocuktan beklenen öz bakım becerilerini bilir.</p> <p>2. Tuvalet eğitiminde yapılması gerekenleri söyler.</p> <p>3. Çocuğa öz bakım becerilerini kazandırma yollarını bilir.</p> <p>4. Çocuğa öz bakım becerilerini kazandırmaya yönelik uygulamalar yapar.</p>	<p>* Ayna Oyunu</p> <p>* Elden Ele Geçirelim</p> <p>* 0-3, 3-6, 6-9, 9-12, 12-18, 18-24, 24-36 Aylık Çocuk Etkinlikleri Uygulama</p>	Katılımcıların 0–3 yaş grubundaki çocukların öz bakım becerileri hakkında bilgilenmeleri ve öz bakım becerilerini desteklemeleri sağlanır.
12	OLUMLU DAVRANIŞ GELİŞTİRME	<p>1. Çocuk yetiştirmeye ilişkin farklı anne baba tutumlarını örneklerle açıklar.</p> <p>2. Çocuk yetiştirmede anne baba tutumlarının önemini açıklar.</p> <p>3. Çocuk yetiştirmede anne baba tutumlarının çocuğun gelişimine etkilerini açıklar.</p> <p>4. Çocuk ile iletişimde dikkat edilecek kuralları bilir.</p> <p>5. Çocuk ile anne baba arasındaki iletişimin önemini açıklar.</p> <p>6. Etkili iletişim yollarını bilir.</p> <p>7. Çocukla iletişimde etkili iletişim yollarını kullanır.</p> <p>8. Çocuklara olumlu davranış kazandırmada etkili olan faktörleri bilir.</p> <p>9. Çocuklara olumlu davranış kazandırmada cezanın yerini açıklar.</p> <p>10. Çocuklara olumlu davranış kazandırmayla ilgili etkinliklere örnek verir.</p>	<p>* Nasıl Bir Tutum?</p> <p>* Seni Anlamıyorum</p> <p>* 0-3, 3-6, 6-9, 9-12, 12-18, 18-24, 24-36 Aylık Çocuk Etkinlikleri Uygulama</p>	Katılımcıların anne baba tutumları, iletişim ve çocuklara olumlu davranış kazandırma hakkında bilgilenmeleri sağlanır.
13	ÇOCUK HAKLARI/ ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI	<p>1. Çocuk hakları kavramını bilir.</p> <p>2. Çocuk haklarına örnekler verir.</p> <p>3. Çocuk ihmali kavramını açıklar.</p> <p>4. Çocuk ihmaline örnekler verir.</p> <p>5. Çocuk istismarı kavramını açıklar.</p> <p>6. Çocuk istismarına örnekler verir.</p>	<p>* Çocuk Hakları</p> <p>* Çocuklarda İhmali Önleme</p> <p>* Çocuklara Yönelik İhmal ve İstismar</p> <p>* İyi ki ve Keşkelerimiz</p> <p>* 0-3, 3-6, 6-9, 9-12, 12-</p>	Katılımcıların çocuk haklarını bilmeleri, ihmal ve istismar durumlarını fark etmeleri sağlanır.

		7.İhmal ve istismarın çocukta meydana getirebileceği sorunları açıklar. 8.Çocuk ihmali ve istismarının önlenmesine yönelik yapılması gerekenleri bilir. 9.İhmal ve istismar durumunda nereye başvurulması gerektiğini bilir.	18,18-24, 24-36 Aylık Çocuk Etkinlikleri Uygulama	
14	ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERE DUYARLILIK	1.Özel gereksinimli bireylerin kimler olduğunu bilir. 2.Özel gereksinimli bireylerin özelliklerini bilir. 3.Özel gereksinimli bireylere sahip olan ailelerin yaşadıkları sorunları bilir. 4.Özel gereksinimli bireylere sahip olan ailelerin duygu ve tepkilerini açıklar. 5.Özel gereksinimli bireyleri topluma nasıl kazandırılacağını örneklerle açıklar. 6.Kaynaştırma eğitiminin özelliklerini bilir. 7.Kaynaştırma eğitiminin yararlarını açıklar. 8.Kaynaştırma eğitiminin başarısını engelleyen etmenlere örnekler verir.	* Farklarımız * Ses Yok * Görüntü Yok * Kolum Yok * Ailelerin Duyguları * Öğrendiklerimi Nasıl Kullanacağım? * Sevgi Bombardımanı * 0-3, 3-6, 6-9, 9-12, 12-18,18-24, 24-36 Aylık Çocuk Etkinlikleri Uygulama	Katılımcıların, özel gereksinimli bireylerin özellikleri ile bu bireylerin toplum içinde karşılaştıkları sorunlar hakkında bilgilenmeleri ve bu konuda farkındalık geliştirmeleri sağlanır.

*Etkinlik örnekleri Eğitici El Kitabı'nda yer alacaktır.

KAYNAKÇA

- Akman, Y., Erden, M. Eğitim Psikolojisi, İstanbul; Arkadaş Yayınevi, 1996.
- Aksoy, E., Çetin, G., İnanıcı, M. A., Polat, O., Sözen, Ş., Yavuz, F. Çocuk İstismarı ve İhlali. <http://www.ttb.org.tr/eweb/adli/icininde.htmlx> (01.10.1999).
- Akyıldız, N. Anne ve Çocuk Sağlığı-1. İstanbul; Ya-Pa Yayınları, 1999.
- Akyıldız, N. Anne ve Çocuk Sağlığı-2. İstanbul; Ya-Pa Yayınları 2002.
- Altinköprü, T. Çocuğun Başarısı Nasıl Sağlanır? İstanbul; Hayat Yayınları, 1999.
- Altıntaş, E. , Çamur, D. (2004). Beden Dili. İstanbul: Aktüel Yayınları.
- Aral, N., Kandır, A., Can Yaşar, M. Okul Öncesi Eğitim ve Okul Öncesi Eğitim Programı. Geliştirilmiş IV. Baskı. İstanbul: YA-PA Yayınları, 2011.
- Atabek, E. Erken Büyüyen Çocuklar. İstanbul; Altın Kitaplar, 2002.
- Atak, N. Anne Çocuk Sağlığı. İstanbul; Turan Ofset 2003.
- Aydın, Z. Ailede Çocuğun Ahlaki Eğitimi. Ankara; Nobel Yayınları, 2006.
- Aytül, A. Kızım, Ben Çocukken, <http://www.geocities.com> (09.09.2009).
- Açıkgöz, K. (2000). Başarmak elimizde. Kanyılmaz Matbaası, İzmir.
- Aktuğ, T. (2006). Ergenlerde akran baskısı ve benlik saygısının incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Alberta Healty Service, Calgary Zone, Sexual & Reproductive Healty Program (2009). Talking to your teenage children about sexuality: Parents package 13 years and older.
- Artan, İ. (2002). İlköğretim ikinci kademe öğrencileri için cinsel eğitim etkinlik örnekleri. HIV/AIDS Dergisi, 5 (2), 63-67.
- Austin, V.L. ve Sciarra, D.T.(2013). Çocuk ve ergenlerde duygusal ve davranışsal bozukluklar (Çev.Ed. M. Özekes), Ankara; Nobel Akademi Yayıncılık
- Aydın, B. (2005), Çocuk ve Ergen Psikolojisi, (2. Baskı). İstanbul; Atlas Yayın.
- Babadoğan, C. (1996). Modern öğretim stratejilerinin öğretim-öğrenim süreçlerine yansımaları, (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Bacanlı, H. Gelişim ve Öğrenme. Ankara; Nobel Yayınları, 2002.
- Bacanlı, H. (2011). Eğitim Psikolojisi. (16. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık
- Baltaş, A. (2012). Üstün başarı. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Bulut, A., Nalbant, H. Ve Çokar, M. (2002). Ergenlerin sağlık bilincinin geliştirilmesi projesi: Ergenler ve sağlık durum raporu. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları, Tartışma ve Öneriler. Ankara : Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 204-205 s. (ASAGEM; yayın no.127), 2005
- Bayhan, P., San, A., İ., Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, İstanbul; Morpa Kültür Yayınları, 2004.
- Berliner, L. Cinsel İstismara Yönelik Müdahaleler. (Çev: H. Güneş). Türk Psikoloji Bülteni, Sayfa 20-24, Sayı: 24-25., 2002.
- Best, F. Tüm İnsanlar... İnsan Hakları Eğitimi İçin El Kitabı, Çev. Mesut GÜLMEZ, Ankara: UNESCO Yayınları, 2000.
- Binbaşıoğlu, C. Ailede ve Okulda Eğitim Sorunları. İstanbul; MEB Yayınları, 2000.
- Binbaşıoğlu, C. Okulda Ders Dışı Etkinlikler İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 2000.
- Bozdoğan, Z. Etkili Öğretmenlik Eğitimi. Ankara; Nobel Yayınları, 2004.
- Bratton, C, Landreth, G. L., Kellam, T. ve Blackard, S. R. (2006). Child Parent Relationship Therapy (CPRT) Treatment Manual. New York: Routledge.
- Cicchetti, D. ve Rogosch, F.A. A developmental psychopathology perspective on adolescence. New York; Journal of Consulting and Clinical Psychology, Vol:70 p:32-38, 2002.
- Claude, R. P. Yaygın İnsan Hakları Eğitimi (çev. Dr. Mehmet ÇEVİK), İstanbul, 2003.
- Career Coaching workbook: PACE
- Cerra, C. & Jacoby, R. (2004). Parent Talk! The Art of Effective Communion With the School and Your Child. USA: Jossey-Bass.
- CETAD-Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği. (2000). Cinsel Eğitim Cetad Günleri-2 Toplantı Özet Bilgileri, 24-26 Kasım 2000, İstanbul.
- Cüceloğlu, D. İnsan ve Davranışı. İstanbul; Remzi Kitabevi, 2001.
- Cüceloğlu, D. Keşke'siz Bir Yaşam İçin İletişim Donanımları. İstanbul; Remzi Kitabevi, 2002.
- Cüceloğlu, D. Yeniden İnsan İnsana. İstanbul; Remzi Kitabevi, 2002.

- Cüceloğlu, D. (2006). Başarıya götüren aile. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağlayan, A. Gülümseyin Öyküleri Önemseyin. (3. Basım), İstanbul: Ağaç Yayınları, 2006.
- Chabrol, H. (2011). Ergen depresyonu (Çev. I. Ergüden), Ankara; Dost Kitabevi Yayınları.
- Çıracılık eğitimi. <http://ankara.meb.gov.tr/detay.asp?blm=B11&detay=2760> Elde edilme tarihi. 14 Aralık 2013
- Çiftçi, N. (2007). Ahlak gelişimi. (Ed. A. Kaya), Eğitim Psikolojisi. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Çiğdemoğlu, S. (2006). Lise I. sınıf öğrencilerinin akran baskısı, özsaygı ve dışadönüklük kişilik özelliklerinin okul türlerine göre incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çok, F. (2003). Ergenlerin cinsel eğitimi: Bir program denemesi. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Çocuk Hakları Sözleşmesi. Birleşmiş Milletler (1989)
- Dallos, R. Ve Draper, R. (2013). Aile Terapisine Giriş. Ankara: Nobel Yayınları.
- Daro, D. Çocuk Cinsel İstismarını Önleme: Strateji ve Bundan Sonraki Adımlar, Çev: A. İ. Koçkar, Türk Psikoloji Bülteni, Sayı: 24–25. 2002.
- Dicleli, A. B. Konuşa Konuşa İletişimin Sırları. İstanbul; BZD Yayıncılık, 2000.
- Dodson, F. Çocuğunuzu Tanıyor musunuz? İstanbul; Denge Yayınları, 1997.
- Durand, V. M. ve Hieneman, M. (2008). Helping Parents With Challenging Children: Positive Family Intervention (Facilitator's Guide). New York: Oxford University Press.
- Durand, V. M. (2008) When Children Don't Sleep Well (Parent Workbook). New York: Oxford University Press.
- Dökmen, Ü. Küçük Şeyler. İstanbul; Sistem Yayıncılık, 2004.
- Drug Guide for Parents: Learn the facts to keep your teen safe.
http://theparenttoolkit.org/images/uploads/toolkit/resource_files/drug-chart.pdf
- Ege Üniversitesi. PDR Bölümü Davranış Bozuklukları. (Çocuk ve Ergen) Ders Notları
<http://www.pdrcliyiz.biz/cocuk-> (10.09.2009).
- Egger, O., Rauterberg, M. Internet Behavior and Addiction. Swiss Federal Institute of Technology. 1996.
- Eldekleklioğlu, J. Çocuklarda Özgüven Gelişimi. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı, 2 Cilt 24, Sayfa: 12-19, 2004.
- Ekşi, A. (Ed.). Ben Hasta Değilim: Çocuk Sağlığı Ve Hastalıklarının Psikososyal Yönü. İstanbul; Nobel Tıp Kitap Evi, 1999.
- Erden, M. ve Akman, Y. Gelişim, Öğrenme-Öğretme. Ankara: Arkadaş Yayınevi, 1998.
- Erkan, S. (1997). Örnek Grup Rehberliği Etkinlikleri, İlk ve Orta Öğretim İçin. Ankara: Pegem Yayınları.
- Erwin, P. (2000), Çocuklukta ve ergenlikte arkadaşlık (Çev. O. Akınhay). İstanbul; Alfa Basım.
- Eşsizoğlu, A. (2012). Aile ile ilgili temel kavramlar. (Ed. Ç. Yenilmez) Aile yapısı ve ilişkileri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 2542.
- Erikson, E. İnsanın sekiz çağı. Ankara; Birey ve Toplum Yayınları, 1984. Humpreys, T.
- Erten, G., Acun, S. Anne Çocuk Sağlığı. Gülen Ofset, İstanbul; 1995.
- Fender, G. (2001). Öğrenmenin ABC'si. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Gander, M. J. ve Gardiner H. W. (2004). Çocuk ve ergen gelişimi. (Çev ed. B. Onur). Ankara: İmge Yayınevi.
- Gençtan, E. Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar. İstanbul; Remzi Kitabevi, 1995.
- Garber, J. ve Kashani J.H. (1996). Child and Adolescent Psychiatry. (Ed. M. Lewis), Development of the Symptom of Depression. (ss.301-314). Pennsylvania: Williams & Wilkins Company.
- Gladding, S. T. (2012). Aile Terapisi, Tarihi, Kuramı Ve Uygulamaları. Ankara: PDREM Yayınları.
- Gönen, H. (2010). Kariyer koçları görevde. İstanbul: Rotatif Yayınevi.
- Güler, S. ve Yöndem Z. D. (2007). Ergenlik ve cinsel sağlık eğitimi ile ilgili grup rehberliğinin 6. sınıf öğrencilerinin bilgi ve tutumlarına etkisi. İlköğretim Online, 6(1), 2-10.
- Gülmez, M. (1996). İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi, Ankara: TODAİ Yayınları. Gündüzalp, S., Örgen, İ. Sevgi Öyküleri. İstanbul; Zafer Yayıncılık, 2002.
- Güngör, T. İlk Yardım. Ankara; Sivil Savunma Genel Müdürlüğü Yayınları, 2008.
- Hortaçsu, N. İnsan İlişkileri. Ankara; İmge Yayınları, 1997.
- Helmstetter, S. (1996). İçe Dönük Konuşmanın Gücü (Çev. H. Betül Çelik –Ed. Doğan Cüceloğlu). İstanbul: Sistem Yayıncılık.

- İncesu, C., Acar, A., Kazmirci T. vd. (2006). Cinsellikle ilgili değerler: Cinsel sağlık ve üreme sağlığı araştırması. İstanbul: Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği (CETAD) Yayını.
- Ingersoll, G. M. Adolescents. Englewood cliffs. Perentice Hall, 1989.
- Kapçı, E. G. (2011). Çocuk Ruh Sağlığı. (Ed: Uzuner Y.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Karabekiroğlu, K. (2009). Anne-babalar için ergen ruh sağlığı rehberi. İstanbul: Say Yayınları.
- Koca, E. Çocuğunuzu ne kadar Tanıyorsunuz? İstanbul, GOA, 2006. 1999.
- Kazdin, A. E. (2005). Parent Management Training: Treatment For Oppositional, Aggressive, And Antisocial Behavior İn Children And Adolescent. New York: Oxford University Press.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). Ergenlik psikolojisi, (6. Basım). İstanbul; Remzi Kitabevi.
- Livingston, R. (1996). Anxiety disorders (Ed. M. Lewis), Child and Adolescent Psychiatry. (ss.674-683). Pennsylvania: Williams & Wilkins Company
- Kuzucu, Y. (2008). Küçükler İçin Büyüklere (1. basım). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Köroğlu, E. (2012). Ruh Sağlığınız İçin Akılcı Düşünme (3. basım). Ankara: HYB Yayıncılık.
- Lucas, R.A. (1996). Anorexia nervosa and bulimia nervosa. (Ed. M. Lewis), Child and Adolescent Psychiatry (ss.586-591). Pennsylvania: Williams & Wilkins Company.
- Mackenzie, R. J. (2004). Çocuğunuza Sınır Koyma (çev. H. Gürel). Ankara: HYB Yayıncılık.
- Macklem, G.L.(2008).Practitioner's Guide to Emotion Regulation in School-Aged Children.New York:Springer.
- McNeil, C. B. ve Kigin-Hembree. T. L. (2010). Parent-Child İnteraction Therapy. New York: Springer.
- Minnesota Center Against Violence and Abuse (2013). Step-Up Group Parent Curriculum: A Curriculum for Teens Who Are Violent at Home. <http://www.mincava.umn.edu/>
- Milli Eğitim Bakanlığı (2008). 7/19 Aile Eğitimi Programı. Ankara: MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetleri
- Nazlı, S. (2014). Aile Danışmanlığı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Offer, D., Schonert-Reichel, K.A. ve Boxer, A.M. (1996). Normal adolescent development: empirical research findings (Ed. M. Lewis), Child and Adolescent Psychiatry (ss.278-290). Pennsylvania: Williams & Wilkins Company.
- Orvin, G.H. (1995). Ergenlik çağındaki çocuğunuzu anlamamanın yolları (Çev. A. Güran). Ankara; HYB Yayıncılık.
- Ögel, K., Taner, S., Yılmazçetin Eke, C. Ve Erol, B. (2004). Anne-babalar için uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ve bağımlılık hakkında bilgiler. İstanbul: Yeniden Sağlık Eğitim Derneği.
- Önder, A. Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama. İstanbul; Epsilon Yayınları, 2007.
- Özmen, E. Kendini Tanıma Rehberi: Kıssadan Hisseler Dizisi. İstanbul; Sistem Yayıncılık, 2002.
- Öztürk, O. Ruh Sağlığı ve Bozuklukları. Ankara; Hekimler Birliği Yayınevi, 1997.
- Pacific quest sustainable growth (2013) <http://www.pacificquest.org/> a parent's guide to internet overuse and additcion. Elde edilme tarihi: 13 Aralık 2013
- Personal Development Plan workbook. London, Mind tool Limited
- Pfeffer C.R. (1996). Child and Adolescent Psychiatry. In M. Lewis (Ed.), Suicidal Behavior in Children and Adolescent: Causes and Management (p.666-673). Pennsylvania: Williams & Wilkins Company.
- Peksaygılı, M., Erden, G. (Ed.) Ekşi, A. Alkol, Uyuşturucu ve Uyarıcı madde kullanımı. <http://www.psikolog.org.trx> (12.10.2009).
- Polat, O. Çocuk ve Şiddet. İstanbul; Der Yayınları. 2001.
- Polat, O. Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı. İstanbul; Seçkin Yayınevi, 2007.
- Pollack, S. (2005). Moving beyond icebreakers. An innovative approach to group facilitation, learning, and action. Center for Teen Empowerment
- Raver ,CC - Early Development and Parenting, John Wiley & Sons, Ltd. Chichester, UK, 1997.
- Ryan, K. and Bohlin, E.,) Building Character in Schools, California: Jossey-Bass İnc, 1999.
- Ryan, K. "Moral and Values Education", The International Encyelopedia Of Curriculum Ed.by. Arieh Lewy, Advances in Education, Pergaman Pres.1991.
- Rohe Island Career Resource Network (2005) Career Anchor, parent guide. <http://www.dlt.ri.gov/lmi/pdf/parentsguide.pdf>.
- Sanderson, C. (2010). Çocuğun cinsel eğitimi ve tacizden koruma rehberi. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Santrock, J.W. (2012). Ergenlik – Adolescence. (Çev.Ed. D.M. Siyez), (14. Baskıdan Çeviri). Ankara; Nobel Akademi Yayıncılık.
- Sasaoğlu, K. F. Anne ve Çocuk Sağlığı. Esin Yayıncılık, İstanbul, 1999.
- Selçuk, Z. Gelişim ve Öğrenme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2003
- Semerci, Z.B. (2009). Artık büyüdüm: Ergen ruh sağlığı, İstanbul; Alfa Basım.
- Semerci, Z.B. (2009). Ergen ruh sağlığı: Aileler ve ergenler için, İstanbul; Alfa Basım.

- Senemođlu, N. (2013). Gelişim, öğrenme ve öğretim. Kuramdan Uygulamaya.(23. Baskı) Ankara: Yargı Yayınevi
- Sezal, İ. (2012). Sosyolojiye giriş. İstanbul:Beta Yayınevi
- Siyez, D. M. (2007). Fiziksel gelişim. (Ed. A. Kaya), Eğitim Psikolojisi. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Siyez D.M. (2009). Ergenlerde problem davranışlar: Okul temelli önleme çalışmaları ile ilgili uygulama örnekleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Siyez, D. M. (2009). İlköğretim dördüncü sınıfa devam eden öğrencilerin ergenlik ve cinsel sağlığa yönelik bilgi düzeyleri ve tutumlarının incelenmesi. Çağdaş Eğitim Dergisi, 369, 17-26.
- Smetena, J.G. (2011). Adolescent, families and social deveelopment: How teens conctruct their worlds. London: West Sussex.
- Steinberg, L. (2007). Ergenlik. (Çev. Ed. F. Çok). Ankara; İmge Yayınevi.
- Stratton-Webster, C. (2006).The Incredible Years: Trouble Shooting Guide. Seattle: Incredible Years.
- Sucuođlu, H. (2003). İşbirlikli öğrenmenin öğrencilerin yükleme, edim ve strateji kullanımını üzerindeki etkileri ve işbirlikli öğrenme gruplarındaki etkileşim örüntüleri. (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Şemin, R. U. Gençlik Psikolojisi. Remzi Kitabevi, 1992.
- Şenol, S. (2006). Çocuk ve Gençlik ruh sağlığı: Sık danışılan konular ve yol gösteren yaklaşımlar. Ankara: HYB Yayıncılık.
- Tarshis, T.P. (2010). Living with peer pressure and bullying, New York; Facts On File Publishing.
- Taşçı, A. İ. (2003). Cinsel eğitim (3. Baskı) İstanbul: İz Yayıncılık.
- Temel, F. ve Aksoy, A.B. (2010), Ergen ve gelişimi: Yetişkinliğe ilk adım (3. Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- UNFPA, State of World Population, New York, 2000.
- Üstündağ, T., Yaratıcı Drama Öğretmeninın Günlüğü, (4. Baskı), Ankara, Pegem Yayınları, 2002.
- Webster-Stratton,C.(2005).The Incredible Years:A Trouble-Shooting Guide for Parents of Chidren Aged 2-8 Years.Seattle:Incredible Years.
- Wells, K. C., Lochman, J. E. ve Lenhart, L. A. (2008). Coping Power: Parent Group Program (Facilitator's Guide). New York: Oxford University Press.
- Wells, K. C., Lochman, J. E. ve Lenhart, L. A. (2008). Coping Power: Parent Group Program (Workbook). New York: Oxford University Press.
- Woolston, J.L. (1996). Child and adolescent psychiatry. (Ed.M. Lewis), Eating and disorder in infants and children (ss.577-585). Pennsylvania: Williams & Wilkins Company.
- Wyckoff, J. L. & Unell, B.C. (2007). Altı-On İki Yaşları Arasındaki Çocuğunuzu Aklınızı Oynatmadan Nasıl Terbiye Edersiniz.
- Yavuz, K. E. Ergenlik Döneminde Yaşam Becerileri Eğitimi Program Ve Uygulamaları: Öğretmen Ve Anne Babalar İçin Bir Gelişim Rehberi, Ankara; Ceceli Yayınları, 2004.
- Yavuzer , H. Çocuk Psikolojisi. İstanbul; Remzi Kitabevi, 14. Basım, 2008.
- Yavuzer, H. Okul Çağı Çocuğu. Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000.
- Yavuzer, H. Ana-Baba ve Çocuk. Remzi Kitabevi, 2002.
- Yavuzer, H. Çocuk Eğitimi El Kitabı. İstanbul; Remzi Kitabevi, 2004
- Yavuzer, H. Çocuk ve Suç. Ankara; Pegem Yayınları 2001.
- Yavuzer, H. ve Diğerleri, Ana-Baba Okulu. Remzi Kitabevi, 2001
- Yavuzer, H. Çocuk Eğitimi El Kitabı. Remzi Kitabevi, İstanbul, 1995.
- Yavuzer, H. (2005). Çocuk psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuz,K.E.(2003).0-12 Yaş Dönemi Çocuklarda Duygusal Zeka Gelişimi.Ankara:Özel Ceceli Okulları Yayınları.
- Yazgan İnanç, B., Bilgin, M. ve Kılıç Atıcı, M. (2004). Gelişim psikolojisi: çocuk ve ergen gelişimi. Adana: Nobel Yayınevi.
- Yener Ö. Sorumluluk Eğitimi. Ankara, Nobel Yayınları, 2001.
- Yılmaz, B. Çocukta Cinsel İstismar Risk Etmenleri. Türk Psikoloji Bülteni, Sayı: 24–25, 2002.
- Yılmaz, H. Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Konya; Mikro Yayınları, 1998.
- Yörükođlu, A. (2000). Gençlik çağı ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar. İstanbul: Özgür Yayınları
- Yüksel A. (2009). İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin aile işlevleri ve benlik kavramları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25, 153-165.
http://www.setyourownpace.org/PACE_Workbook.pdf. Career booster workbook. London, Mind Tool Limited. Elde edilme tarihi: 12 Aralık 2013